

Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid

Till arbetsmarknadsutskottet

Arbetsmarknadsutskottet beslutade den 8 december 2016 att ge utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över skrivelse 2016/17:10 Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid och de motioner som väckts med anledning av skrivelsen i de delar dessa berör utbildningsutskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet begränsar sitt yttrande till delmålet jämställd utbildning och motionerna 2016/17:3553 (SD) yrkandena 4, 9 och 10 samt 2016/17:3556 (L) yrkande 8.

Utbildningsutskottet föreslår att arbetsmarknadsutskottet avstyrker de nämnda motionsyrkandena.

I yttrandet finns två avvikande meningar (SD, L).

Utskottets överväganden

Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid

Skrivelsen

I skrivelse 2016/17:10 Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid presenterar regeringen inriktningen för jämställdhetspolitiken med en ny delmålsstruktur, en jämställdhetsmyndighet och en tioårig nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

Jämställd utbildning

I skrivelsen gör regeringen bedömningen att ett delmål är jämställd utbildning. Delmålet är att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

Regeringen anger som skäl för sin bedömning bl.a. följande: Målet om en jämställd utbildning handlar om att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning. Målet är centralt för att kvinnor och män ska kunna nå en ökad ekonomisk självständighet, men också för individens möjligheter till makt och inflytande i samhället samt för den personliga utvecklingen.

Bristen på jämställdhet när det gäller utbildning handlar i dag inte om den formella tillgången till utbildning utan om ojämslällda förutsättningar, möjligheter och villkor i samband med utbildning. Under förra seklets första hälft fick kvinnor och flickor formellt tillträde till hela utbildningssystemet, men fortfarande råder en påtaglig könssegregering på de flesta utbildningsinriktningar, såväl i nationella program i gymnasieskolan och yrkeshögskolan som i högskolan. När det gäller resultaten i skolan har flickor länge presterat bättre än pojkar, samtidigt som de är mer stressade och mår sämre. Sedan slutet av 1990-talet har andelen kvinnor och män som lämnat gymnasieskolan med ofullständiga betyg ökat. Ökningen är störst bland elever med utländsk bakgrund och särskilt bland män. Könsbundna studieval har i stor utsträckning samband med social bakgrund. En effekt av detta är att unga män från studieovana hem studerar vidare efter gymnasieskolan i långt mindre utsträckning än unga kvinnor med motsvarande bakgrund. De könsbundna studievalen hänger också tätt samman med den könsuppdelade arbetsmarknaden och yrkesidentitet och kön, vilket också återspeglas på olika utbildningsinriktningar, t.ex. i gymnasieskolan och i högskolan (se t.ex. SOU 2010:99 och SOU 2011:1).

Begreppet personlig utveckling omfattar bl.a. skolväsendets uppdrag att främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare (1 kap. 4 § skollagen [2010:800]). En viktig del av detta uppdrag handlar om att elever

och studenter inte ska begränsas av snäva könsnormer i sin personliga utveckling. I bl.a. läroplanen för förskolan (Lpfö 98) och i läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr 11) anges att verksamheten ska motverka traditionella könsmonster och könsroller samt att flickor och pojkar ska ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller. I läroplanen för gymnasieskolan från 2011 anges att eleverna ska uppmuntras att utveckla sina intressen utan fördomar om vad som anses vara kvinnligt och manligt. Att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma villkor och möjligheter i fråga om personlig utveckling inbegriper också möjligheten att utveckla sina intressen och ambitioner även inom ramen för icke-formell bildnings- och utbildningsverksamhet, men också i andra samhällsliga sammanhang såsom i föreningslivet.

En stor del av en människas identitet och självbild grundläggs tidigt i livet, och det är därför särskilt viktigt att ett aktivt jämställdhetsarbete och normkritiskt arbete bedrivs i förskolan men även i grundskolan och i gymnasieskolan för att ge elever möjligheter att välja utbildning och yrke utan begränsande könsnormer. En viktig del av arbetet för att bryta de könsbundna studievalen handlar om att få normbrytare att också stanna kvar på utbildningen och senare att också arbeta inom ett yrke där de befinner sig i minoritet. Arbetet mot könsbundna studieval och för en jämställd utbildning behöver därför omfatta alla delar av utbildningen, från utbildningsinnehåll till pedagogik och frågor som rör kultur och jargong. Ett annat arbetsområde rör de föreställningar som finns om olika gymnasieprogram och högskoleutbildningar och även den självbild som finns där och som kan verka utestängande utifrån bl.a. kön. För att uppnå målet om en jämställd utbildning, inte minst när det gäller studievalen, behövs dessutom ett brett förändringsarbete på fler områden utanför utbildningssektorn, t.ex. på arbetsmarknaden och i föreningslivet. På så sätt hänger delmålet om utbildning tätt samman med både delmålet om ekonomisk jämställdhet och delmålet om en jämn fördelning av makt och inflytande (skrivelsen s. 75–77).

Motionerna

I motion 2016/17:3553 av Sven-Olof Sällström och Magnus Persson (båda SD) yrkande 4 framhålls att all förskolepedagogik som får offentligt stöd bör bygga på beprövad erfarenhet och fokusera på att skapa en trygg plats för barn att utvecklas till ansvarstagande unga individer men utan att i övrigt styra deras beteendemönster. Motionärerna vill därför bl.a. se en avveckling av det skattefinansierade stödet till genuspedagogik. I yrkande 9 betonas att svensk skolas främsta uppgift och prioritering ska vara utbildning i skolans grundläggande ämnen oavsett elevernas kön. I yrkande 10 framförs att svenska skolan inte ska vara någon experimentell institution för svenska skolelever där de tvingas efterleva regeringens sociala könsexperiment. Enligt motionärerna

kan det handla om att pojkar inte ska leka med färgen blå och tvingas hoppa hopprep.

I kommittémotion 2016/17:3556 av Maria Arnholm m.fl. (L) yrkande 8 framförs att regeringen i skrivelsen i alltför liten grad uppmärksammar ett av de mest påtagliga resultaten av den bristande jämställdheten, nämligen pojkars märkbart sämre kunskapsresultat. Att förbättra pojkars skolresultat och på så vis motverka de könsrelaterade kunskapsklyftorna i skolan måste enligt motionärerna lyftas fram som en särskild uppgift inom delmålet jämställd utbildning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att utbildningsfrågorna bör ges ett större utrymme i jämställdhetspolitiken för att betona såväl utbildningens egenvärde som utbildningens centrala betydelse för möjligheterna till inflytande och makt, för etablering på arbetsmarknaden och för kvinnors och mäns hälsa. Utskottet välkomnar därför det nya jämställdhetspolitiska delmålet jämställd utbildning som regeringen presenterar i skrivelsen. Utskottet anser att det är en självklarhet att, så som det formuleras i delmålet, kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling. För att ytterligare driva på utvecklingen av en jämställd utbildning i en positiv riktning är det en fördel att utbildning inrättas som ett nytt självständigt delmål. Utskottet noterar i det sammanhanget att målet omfattar hela det formella utbildningssystemet från förskola till universitet och högskola, inklusive vuxenutbildning och yrkeshögskolan. Även bildning och utbildning utanför det formella utbildningssystemet omfattas, t.ex. folkhögskolor och studieförbundens utbildningsverksamhet.

Flera välkända och belagda problem inom utbildningsområdet, exempelvis sämre skolbetyg för pojkar, könsbundna studieval såväl i gymnasieskolan som inom den eftergymnasiala utbildningen samt stora könsskillnader när det gäller andelen kvinnor respektive män som går vidare till eftergymnasial utbildning av olika slag, är något som enligt utskottet ytterligare understryker behovet av att lyfta fram utbildningsfrågorna inom jämställdhetspolitiken.

Utskottet vill särskilt framhålla vikten av att fortsätta arbetet för att motverka könsbundna utbildningsval och av att arbetet med jämställdhetsfrågor framgår av de olika utbildningsformernas styrdokument. Även Skolverkets och andra myndigheters insatser inom utbildningsområdet är viktiga att lyfta fram i det fortsatta arbetet med jämställdhetsfrågor inom utbildningsområdet. Bland dessa kan nämnas Skolverkets arbete med de nationella skolutvecklingsprogrammen för huvudmän och skolor och i detta utvecklingen av arbetet med skolans värdegrund, vilket inkluderar arbete med bl.a. jämställdhet och normkritik. Men självfallet behövs fortsatta insatser på en rad områden inom utbildningsområdet för att uppfylla delmålet om en jämställd utbildning. Bland de exempel på insatser när det gäller delmålet

jämställd utbildning som regeringen redovisar i skrivelsen finns bl.a. insatser för förebyggande av könsstereotypa utbildningsval, elevhälsa – psykisk ohälsa och frånvaro – samt jämställdhet i högskolesektorn (s. 167–170).

Mot bakgrund av vad som nu anförts föreslår utbildningsutskottet att arbetsmarknadsutskottet avstyrker motionerna 2016/17:3553 (SD) yrkandena 4, 9 och 10 samt 2016/17:3556 (L) yrkande 8.

Stockholm den 26 januari 2017

På utbildningsutskottets vägnar

Lena Hallengren

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lena Hallengren (S), Christer Nylander (L), Thomas Strand (S), Betty Malmberg (M), Caroline Helmersson Olsson (S), Michael Svensson (M), Håkan Bergman (S), Erik Bengtzboe (M), Robert Stenkvist (SD), Daniel Riazat (V), Annika Eclund (KD), Roza Güclü Hedin (S), Lena Emilsson (S), Fredrik Christensson (C), Emma Hult (MP) och Alexandra Anstrell (M).

Avvikande meningar

1. **Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (SD)**

Robert Stenkvist (SD) anför:

För Sverigedemokraterna är det en självklarhet att den barnomsorg som erbjuds av samhället ska sätta barnens bästa i centrum. Jag välkomnar en mångfald av pedagogiska alternativ, förutsatt att dessa bygger på beprövad erfarenhet och att en god nivå av likvärdig omsorg kan säkerställas. En grundläggande förutsättning för en god barnomsorg är att barn ska ges möjlighet att utvecklas i sin egen takt och forma sin personlighet. Närvarande vuxna ska självfallet garantera en säker miljö så att barnen varken skadas sig själva eller andra, men utöver detta låta dem göra fria val och prova sig fram. Mot bakgrund av ovanstående ställer jag mig kritisk till framför allt stora delar av dagens genuspedagogik, där utgångspunkten är att lärare och andra pedagoger övervakar barns beteende för att sedan styra deras val i en normbrytande riktning och problematisera varje könsnormativt uttryck. Jag vill därför se en avveckling av det skattefinansierade stödet till genuspedagogik och annan verksamhet där staten, med bas i mycket svagt vetenskapligt förankrade politiska teorier, försöker experimentera med, styra eller ändra på våra barns beteendemönster.

Sverigedemokraternas uppfattning, till skillnad från regeringens, är att svensk skola inte ska ägna sig åt sociala könsexperiment. Skolans huvudsakliga fokus och främsta prioritering ska vara utbildning i grundläggande ämnen tillsammans med upprätthållande av ansvarstagande, ordning och studiero. Detta alldeles oavsett elevers kön. På raster ska vare sig regeringen eller skolan bestämma vilka lekar eleverna ska leka baserat på deras kön.

Sverigedemokraterna anser inte att svensk skola ska vara ett socialt könsexperiment som år efter år följer regeringens nya teorier om varför pojkar inte ska leka med färgen blå, eller tvingar pojkar till att hoppa hopprep, vare sig de vill detta själva eller inte. Skolans i särklass mest primära uppgift ska vara att efterleva skollagen, utbilda barnen i skolans grundläggande ämnen och nå kunskapsmålen i dessa ämnen, alldeles oavsett elevers kön eller de könsmonster som existerar.

Mot bakgrund av det anförda anser jag att arbetsmarknadsutskottet bör tillstyrka motion 2016/17:3553 (SD) yrkandena 4, 9 och 10.

2. **Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (L)**

Christer Nylander (L) anför:

Liberalerna välkomnar att det införs ett nytt jämställdhetspolitiskt delmål om utbildning. Detta ligger väl i linje med vår egen politik och med de jämställdhetspolitiska insatser som Liberalerna ansvarade för under alliansregeringen. Liberalerna ser dock med oro på att regeringen i redovisningen av sin bedömning har ett alltför snävt perspektiv på frågan. Liberalerna delar analysen att en jämställd utbildning handlar om att alla individer oavsett kön ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling (med utgångspunkt i vad som anges i 2010 års skollag och nu gällande läroplaner för utbildningsväsendets olika delar). Däremot anser Liberalerna att regeringen i alltför liten grad uppmärksammar ett av de mest påtagliga resultaten av den bristande jämställdheten inom utbildningsområdet, nämligen pojkars märkbart sämre kunskapsresultat. Detta är en felbedömning.

Den bristande jämställdheten i utbildningsväsendet drabbar både pojkar och flickor, och bristerna tar sig olika uttryck. Att pojkars kunskapsresultat sedan lång tid har legat väsentligt lägre än flickors måste ses som en huvudutmaning inom jämställdhetspolitiken. Sämre kunskaper på grund av könsbundna föreställningar och socialt tryck gör att pojkar och unga män blir sämre rustade med de förmågor och färdigheter som de behöver i vuxenlivet. För att motverka detta och bryta den ”antipluggkultur” som vuxit fram bland pojkar behöver de könsbundna skillnaderna i förväntningar synliggöras och angripas. Dessa förväntningar finns från vuxenvärlden och reproduceras skolelever emellan på ett sätt som håller tillbaka många pojkar i deras kunskapsutveckling. Att förbättra pojkars skolresultat och på så vis motverka de könsrelaterade kunskapslyftorna i skolan måste lyftas fram som en särskild uppgift inom delmålet jämställd utbildning.

Mot bakgrund av det anförda anser jag att arbetsmarknadsutskottet bör tillstyrka motion 2016/17:3556 (L) yrkande 8.

Särskilda yttranden

1. **Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (M)**

Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M), Erik Bengtboe (M) och Alexandra Anstrell (M) anför:

Vi vill i samband med behandlingen av regeringens jämställdhetskrivelse särskilt lyfta fram några angelägna frågor om jämställdhet med koppling till utbildningsområdet.

Sverige är ett av världens mest jämställda länder. Vi har en hög sysselsättningsgrad bland kvinnor internationellt sett. Vi har en generös föräldraförsäkring och en väl utbyggd förskole- och fritidsverksamhet om ger förutsättningar för föräldrar att ta ett stort ansvar för barn och samtidigt förvärvsarbeta. Våra grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheter som är utgångspunkten för skolans värdegrund gäller alla skolor, oavsett huvudman eller inriktning på skolan.

Den tidigare alliansregeringens skärpningar av skolans styrdokument och läroplaner har inneburit tydliga signaler om att skolan ska motverka traditionella könsmonster och att alla barn och elever ska ges möjlighet att utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån kön.

Jämställdhet i skolan är en förutsättning för att alla barn ska kunna komma till sin rätt, oavsett kön. Vi vill vidare understryka att frågan om pojkars och flickors skilda kunskapsresultat generellt sett får ett för litet utrymme när det ska vidtas åtgärder.

Vi menar att det är viktigt att bryta och motverka könsbundna föreställningar och normer som gör att pojkar klarar sig sämre i skolan och inte får med sig de färdigheter och kunskaper som behövs högre upp i årskurserna. Exempelvis innebär förskolans nya läroplan med inslag av naturvetenskap och teknik bättre möjligheter att bryta traditionella könsmonster i utbildningsval och att bredda och fördjupa barnens intresse för alternativa studie- och yrkesvägar. Men för att detta ska kunna bli verklighet i alla våra förskolor måste arbetssätten med läroplanen förtydligas och förskolläraernas kompetens stärkas. Detta har Moderaterna föreslagit i motion 2016/17:3044 En bättre förskola.

Vi vill även uttrycka vår oro över att regeringen lägger ned verksamheten mot hedersrelaterat våld som sedan många år bedrivs vid Länsstyrelsen i Östergötland. Utvärderingar har visat att deras arbete har varit både viktigt och efterfrågat runt om i hela landet. Framför allt är det polis, skola och socialtjänst som har fått stöd och råd i dessa komplexa frågor. Att lägga ned den väl fungerande verksamheten för att bygga upp kompetensen någon annanstans kan därför få stora konsekvenser för många unga och deras skolgång.

Det behövs ekonomiska förutsättningar för att möjliggöra för föräldrar att inte bara att bygga på sin yrkeskompetens utan också att byta yrkesbana mitt i livet. Moderaterna har i flera motioner föreslagit ett höjt fribelopp, ett utökad antal studieveckor för den som fyllt 40 år, höjd övre åldersgräns för studiemedel och höjt tilläggsån för studerande. Detta har Moderaterna exempelvis föreslagit i motion 2016/17:3047 Utgiftsområde 15 Studiestöd.

Vi vill också understryka vikten av att minska snedrekryteringen till den högre utbildningen och snedfördelningen av forskningsresurser. I dag är ca 60 procent av studenterna på lärosätena kvinnor. Samtidigt fördelas en större andel av forskningsmedlen till män.

2. Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (C)

Fredrik Christensson (C) anför:

Jag vill i samband med behandlingen av regeringens jämställdhetskrivelse särskilt lyfta fram frågan om Nationellt centrum för kvinnofrids (NCK) framtida roll och ansvar.

I regeringens skrivelse redovisas regeringens bedömning att en ny jämställdhetsmyndighet ska inrättas för att bidra till en strategisk, sammanhållen och långsiktig styrning samt ett effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken. Myndigheten bör enligt regeringen ansvara för uppföljning, analys, samordning, kunskap och stöd utifrån de jämställdhetspolitiska målen.

NCK vid Uppsala universitet och Landstinget i Uppsala län (Akademiska sjukhuset) är Sveriges nationella kunskaps- och resurscentrum för frågor om mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. I uppdraget från regeringen ingår att sammanställa, utveckla och sprida kunskap om våld och att erbjuda våldsutsatta kvinnor stöd.

Detta dubbla uppdrag – att kombinera forskning och utbildning med daglig kontakt med våldsutsatta kvinnor – har varit avgörande för NCK:s utveckling. Någon motsvarande nationell organisation finns inte i något annat land i världen.

NCK har över 20 års erfarenhet av att utbilda om mäns våld mot kvinnor, och för 15 år sedan startade landets första grundkurs på universitetsnivå i ämnet. Totalt genomfördes ett hundratal externa utbildningsaktiviteter under 2015. Det är universitetskurser där man medverkar vid andra program vid Uppsala universitet samt andra universitet och högskolor i landet. Man medverkar också vid andra myndigheters utbildningar. NCK vänder sig till yrkesverksamma inom hälso- och sjukvård, polis och rättsväsen, socialtjänst m.fl.

Statskontoret har av regeringen haft i uppdrag (S2016/00635/JÄM) att lämna förslag på hur en strategiskt tydlig och hållbar styrning, organisering och ansvarsfördelning kan uppnås när det gäller de nationella uppdrag som bl.a. Uppsala universitet (NCK) har på delmålsområdet mäns våld mot

kvinnor. Jag vill här peka på vikten av den nära samverkan som finns mellan Uppsala universitet och NCK. Centerpartiet instämmer i Statskontorets analys och anser därför att vi bör behålla nuvarande organisation och ansvarsfördelning så att den struktur som har byggts upp inte går förlorad och så att resurser inte läggs på att börja om arbetet från noll igen.

3. Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (KD)

Annika Eclund (KD) anför:

Jag vill i samband med behandlingen av regeringens jämställdhetskrivelse särskilt lyfta fram några angelägna frågor som rör barnomsorg.

Allt är inte politik. Människor ska bestämma över sina egna liv; familjer ska t.ex. bestämma över sin egen barnomsorg. Jag vill ge familjer fler möjligheter att välja den barnomsorgsform som passar dem och deras barn bäst.

Begreppet barnomsorg innefattar såväl föräldrarnas omsorg i det egna hemmet som förskola, familjedaghem, öppen förskola, fritidshem och andra former. Förskoleverksamheten, som har en viktig pedagogisk uppgift, ska präglas av valfrihet, jämn och hög kvalitet i form av små barngrupper och personal med både pedagogisk och omvårdande kompetens. Föräldrars delaktighet ska uppmuntras och underlättas. Eftersom behov och önskemål varierar över tid och mellan olika familjer måste samhällets stöd till barnfamiljer vara organiserat så att det kan användas på ett flexibelt sätt.

Kristdemokraterna utgår i sin politik från det unika människovärdet. Det innebär för barnomsorgen att flickor och pojkar ska behandlas lika. Det är viktigt att man arbetar i förskolan för att stereotypa könsroller inte ska cementeras. Förskolans värdegrund bygger på jämställdhet mellan könen och förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar öppenhet, respekt, solidaritet och ansvar, att man lär sig ta hänsyn samt utvecklar en förståelse för att alla människor har lika värde oberoende av social bakgrund och oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.